Finansutskottets betänkande

1983/84:14

om fortsatt giltighet av lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel (prop. 1983/84:43)

I detta betänkande behandlar utskottet

proposition 1983/84:43 om fortsatt giltighet av lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel,

motion 1983/84:61 av Lars Tobisson m. fl. (m),

motion 1983/84:126 av Björn Molin (fp) och Kenth Skårvik (fp),

motion 1983/84:156 av Nils Åsling (c).

Propositionen

I proposition 43 har regeringen (finansdepartementet) efter föredragning av statsrådet Kjell-Olof Feldt föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogat förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel.

Det vid propositionen fogade lagförslaget har följande lydelse:

Förslag till
Lag om fortsatt giltighet av lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel

Härigenom föreskrivs att lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel, som gäller till utgången av år 1983, skall ha fortsatt giltighet till utgången av år 1986.

Lagen om kreditpolitiska medel trädde i kraft den 1 januari 1975. Giltighetstiden begränsades på förslag av riksdagens finansutskott till tre år. Utskottet ansåg att riksdagen därefter borde få tillfälle att ta ställning till den kreditpolitiska lagstiftningens innehåll och utformning mot bakgrund av de erfarenheter som man efter hand vann.

Den kreditpolitiska utredningen redovisade sina bedömningar och förslag hösten 1982 i betänkandet (SOU 1982:52) En effektivare kreditpolitik. Utredningen förordade bl. a. att den framtida kreditpolitiken skall bedrivas med marknadskonforma medel. En huvudtanke i utredningsförslaget är att en period med ej marknadskonform reglering alltid skall vara tidsbegränsad och alltid efterföljas av en minst lika lång period helt utan regleringsinslag (s. k. vita perioder). Utredningen har utformat sina förslag så att det skall

finnas möjligheter att ingripa med alla kreditpolitiska medel mot bl. a. alla typer av kreditinstitut och även mot sådana institut som kan tänkas uppstå i framtiden. Utvidgningen skulle ske för att effektivisera kreditpolitiken i akuta krissituationer och för att i möjligaste mån undvika snedvridningar av konkurrenssituationen.

I propositionen framhålls att balansproblemen i den svenska ekonomin fortfarande är betydande. De fortsatt stora budgetunderskotten i förening med behovet att hålla tillbaka bankernas kreditexpansion gör att de kreditpolitiska medlen behöver utnyttjas också i fortsättningen. Därför bör giltighetstiden för lagen om kreditpolitiska medel förlängas. Förlängningen bör avse tre år, dvs. tiden t. o. m. utgången av år 1986. I propositionen understryks vidare att den kreditpolitiska utredningens huvudförslag, införandet av lagreglerade vita perioder, inte är genomförbart, inte minst mot bakgrund av de betydande obalanser som fortfarande präglar svensk ekonomi. Utredningens förslag i övrigt, som delvis avser förändringar av teknisk natur, kan dock komma att aktualiseras senare.

Motionerna

I motion 61 av Lars Tobisson m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen förlänger giltighetstiden för lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel till utgången av år 1984,

2. att riksdagen begär att regeringen framlägger förslag om en mer marknadskonform kreditpolitisk lagstiftning i så god tid att det kan genomföras till den 1 januari 1985.

I motion 126 av Björn Molin (fp) och Kenth Skärvik (fp) hemställs att riksdagen beslutar förlänga lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel endast till utgången av år 1984.

I motion 156 av Nils Åsling (c) hemställs att riksdagen med avslag på proposition 1983/84:43 begär att giltighetstiden för lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel förlängs med högst ett år.

I *motion 61* anförs att riksbanken under senare tid har tagit försiktiga steg i riktning mot en mer marknadsanpassad kreditpolitik. Arbetet på att införa en mer marknadskonform kreditpolitik bör emellertid skyndsamt drivas vidare. Regeringen föreslår att den kreditpolitiska lagstiftningens giltighetstid skall förlängas med ytterligare tre år. Enligt motionärernas mening bör förlängningen inte omfatta mer tid än vad som oundgängligen erfordras för att slutföra det kreditpolitiska översynsarbetet med utgångspunkt från det framlagda utredningsförslaget och däröver avgivna remissyttranden. För denna uppgift kan på sin höjd erfordras ett år.

I *motion 126* framhålls att det är de stora statliga budgetunderskotten som skapar allvarliga problem på kreditmarknaden. Att döma av den ekonomis-

ka politik regeringen hittills bedrivit synes det inte föreligga någon ambition att minska dessa underskott.

Motionärerna anser att underskotten måste begränsas samtidigt som det är nödvändigt att göra kreditpolitiken mer marknadskonform. Den kreditpolitiska lagstiftningen bör endast förlängas för den tid som oundgängligen behövs. En treårig förlängning är onödigt lång period och detta är närmast ägnat att försena en angelägen reform som leder till att kreditpolitiken blir mer marknadsmässig.

I *motion 156* anförs att det finns goda skäl att se över den kreditpolitiska lagstiftningen. Det förslag som arbetats fram av kreditpolitiska utredningen i betänkandet En effektivare kreditpolitik (SOU 1982:52) bör dock bli föremål för en mer omfattande lagteknisk värdering. I avvaktan på att utredningens förslag på detta sätt kan överarbetas bör nu gällande lagstiftning förlängas under högst ett år.

Utskottet

Trots att åtgärder vidtas för att komma till rätta med balansproblemen i den svenska ekonomin kommer underskottet i statsbudgeten under de närmaste åren att ligga kvar på en hög nivå. Det grundläggande problemet för kreditpolitiken är därför hur budgetunderskottens likviditetsskapande effekt på samhällsekonomin skall kunna begränsas till vad som är förenligt med en ambitiös antiinflationspolitik. Detta kräver enligt utskottets mening att riksbanken måste i stort disponera den medelarsenal som genom i dag gällande lag om kreditpolitiska medel står till förfogande.

I *motionerna 61* och *126* krävs att regeringen framlägger förslag om en marknadskonform lagstiftning. Utskottet vill i detta sammanhang framhålla att den kreditpolitiska lagen är en lag som endast skall användas när den kreditpolitiska situationen så kräver. Lagstiftningen utgör således inte något hinder för en utveckling mot en i och för sig önskvärd marknadskonform politik. Med hänsyn till budgetunderskottens storlek är emellertid inte en sådan utveckling trolig under de närmast kommande åren.

I *motion 156* framhålls att det finns skäl att se över den kreditpolitiska lagstiftningen. Först måste emellertid enligt motionären den kreditpolitiska utredningen (SOU 1982:52) kompletteras med en mer omfattande lagteknisk värdering. Utskottet delar motionärens uppfattning såtillvida att det finns skäl att göra en allmän översyn av lagen om kreditpolitiska medel av det slag som anges i propositionen. Enligt föredraganden kan utredningens förslag, som delvis avser förändringar av teknisk natur, komma att aktualiseras senare under perioden fram till år 1986. Enligt utskottets mening bör emellertid även resultatet av den del av valutakommitténs arbete (E 1977:03), som berör upplåning och aktieemissioner för finansiering av företagens verksamhet i Sverige samt finansiella placeringar i utländsk bank,

köp av värdepapper, fordringar etc., avvaktas innan ändringar föreslås i den kreditpolitiska lagstiftningen. Valutakommitténs slutbetänkande väntas föreligga någon gång under första halvåret 1984.

Mot här angiven bakgrund avstyrker utskottet motionerna 61, 126 och 156.

Utskottet hemställer

1. beträffande *fortsatt giltighet av lagen om kreditpolitiska medel* att riksdagen med avslag på motionerna 1983/84:61 yrkande 1, 1983/84:126 och 1983/84:156 antar vid proposition 1983/84:43 fogat förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel,
2. beträffande *förslag om marknadskonform kreditpolitisk lagstiftning* att riksdagen avslår motion 1983/84:61 yrkande 2.

Stockholm den 22 november 1983

På finansutskottets vägnar
ARNE GADD

Närvarande: Arne Gadd (s), Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Paul Jansson (s), Nils Åsling (c), Per-Axel Nilsson (s), Christer Nilsson (s), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c), Torsten Karlsson (s), Hugo Hegeland (m), Carl-Henrik Hermansson (vpk), Gunnar Nilsson i Eslöv (s), Margit Gennser (m) och Kerstin Nilsson (s).

Reservation

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c), Hugo Hegeland (m) och Margit Gennser (m) anser att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

De stora statliga underskotten skapar allvarliga problem på kreditmarknaden. De har länge i stor utsträckning finansierats genom att riksbanken regleringsvägen tvingat banker, försäkringsbolag och AP-fonden att köpa stora volymer statsobligationer med dålig avkastning. Dessa institut har således tvingats placera småspararnas, försäkringstagarnas och pensionärernas pengar till så låg ränta att den i bland inte ens motsvarat inflationen.

Genom att budgetunderskottet i så hög grad har finansierats i bankerna sjunker andelen eget kapital i deras balansräkningar, vilket påverkar utlandets förtroende för det svenska bankväsendets styrka. Detta gör det nödvändigt att i större utsträckning än hittills finansiera statsbudgetens underskott utanför bankerna, dvs. hos hushållen och företagen.

Utplacering av statspapper med icke marknadsmässiga räntor förutsätter sådana regleringsåtgärder som likviditetskrav, placeringsplikt och räntereg-

lering. Dessa regleringar medför en tillväxt av kreditgivningen vid sidan av kreditinstituten.

Dessa förhållanden har närmare analyserats i den kreditpolitiska utredningen (SOU 1982:52). Utredningen framhåller regleringarnas snedvridande effekter på kreditmarknaden och rekommenderar en övergång till en mer "marknadskonform" kreditpolitik.

Riksbanken har under senare tid tagit försiktiga steg mot en mer marknadsanpassad kreditpolitik. Enligt utskottets mening bör emellertid denna utveckling påskyndas. Utskottet föreslår därför att arbetet med att utforma en marknadskonform kreditpolitisk lagstiftning nu slutförs, så att styrning med likviditetskrav, placeringsplikt och räntereglering kan slopas. Förslag bör föreläggas riksdagen med sikte på genomförande till den 1 januari 1985. Därför bör giltighetstiden för den kreditpolitiska lagstiftningen nu förlängas med endast ett år.

Utskottet hemställer

1. beträffande *fortsatt giltighet av lagen om kreditpolitiska medel* att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:61 yrkande 1, 1983/84:126 och 1983/84:156 avslår proposition 1983/84:43 och antar följande

Förslag till
Lag om fortsatt giltighet av lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel

Härigenom föreskrivs att lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel, som gäller till utgången av år 1983, skall ha fortsatt giltighet till utgången av år 1984.

2. beträffande *förslag om marknadskonform kreditpolitisk lagstiftning* att riksdagen med bifall till motion 1983/84:61 yrkande 2 hos regeringen hemställer om förslag om en mer marknadskonform kreditpolitisk lagstiftning i så god tid att det kan genomföras till den 1 januari 1985.

Särskilt yttrande

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anför:

Utskottet borde enligt min mening:

1. ha klargjort vad det menar med en marknadskonform kreditpolitik, ett begrepp som kan ges flera tolkningar.

2. på ett bestämdare sätt ha tagit avstånd från förslagen i motionerna 61 och 126 om en marknadskonform lagstiftning – ett begrepp som i och för sig är en självmotsägelse. Riksdagen och riksbanken måste, om de skall fylla sin funktion, alltid ta ansvaret för att styra kreditpolitiken i samhället. Detta får icke överlåtas till den av kapitalet dominerade marknaden.